

В. П. Рагойша

Да штыка прыраўняў ён пяро

Лірыка Якуба Коласа ў змаганні з фашызмам

Народны паэт Беларусі Якуб Колас, як і большасць савецкіх людзей, замбіраваных даваеннай «шапказакідальнай» прапагандай, быў цвёрда ўпэўнены, што варта распачацца вайне — і «Зальецца дучэ ў гнойнай плыні, // Ганебна фюрэр будзе біт» («Сучасныя калігулы», 1937 г.) [1, 224], што калі «сусветны граміла... папрэцца ў савецкі наш сад, // Тут зломіць ён рыла» («Пагромшчыкі», 1938 г.) [1, 275], што, нарэшце, фашыстам увогуле «савецкае

граніцы не прайсці!» («Калымага вайны», 1938 г.) [1, 253]. Таму ў першы ж дзень Вялікай Айчыннай вайны (ВАВ) паэт са шчырым аптымізмам у вершы «Шалёнага пса — на ланцуг!» пісаў:

*Дык чуйце, народы: ў паход на бандыта,
На меч перакуйце ваш плуг.
Захочам — і Гітлер, як пёс, будзе біты:
Шалёнага пса — на ланцуг!* [2, 42].

Гэты верш-заклік «Шалёнага пса — на ланцуг!» ужо праз дзень, 24 чэрвеня 1941 г., быў надрукаваны — без перакладу, на беларускай мове! — у самым на той час аўтарытэтным савецкім выданні — газеце «Правда», у першым яе «ваенным» нумары.

Звернем увагу на слова «захочам». Якубу Коласу ў нядзелю, 22 чэрвеня, калі распачалася вайна і пісаўся гэты верш, сапраўды верылася: варта толькі захацець, і Гітлер, як шалёны сабака, будзе пабіты, пасаджаны «на ланцуг». Але ўжо назаўтра, у панядзелак, калі над Мінскам пачалі кружыць фашысцкія самалёты, тым больш праз тыдзень, калі сталіца Беларусі была ўжо ў руках немцаў, а сам паэт, кінуўшы ўсё сваё дабро, спешна з сям'ёй эвакуіраваўся ў напрам-

ку Масквы, гэтак ён, відаць, ужо не думаў. Гнеў на фашыстаў яшчэ больш разгараўся, дый вера ў перамогу над акупантамі не згасала, але ў лёгкую, хуткую перамогу — значна зменшылася. Так, у другім па часе надрукавання вершы — «Душою і сэрцам мы з вамі, героі» («Комсомольская правда», 18 ліпеня, і таксама на беларускай мове) — народны паэт, звяртаючыся да савецкіх воінаў, выказваў ужо не столькі веру, колькі шчырую надзею:

*Душою і сэрцам мы з вамі, героі,
Краса наша, гордасць і цвет.
Вы множыце славу чырвонае зброі,
З надзеяй на вас глядзіць свет* [2, 43].

У вершах-закліках, вершах-зваротах Якуба Коласа перыяду ВАВ вера ў моц Чырвонай Арміі і непахісны дух савецкага народа перамяжоўваліся з надзеяй на хуткую перамогу, любоў да роднай зямлі — з нянавісцю да фашысцкіх «калігул» («На абарону», «Байцам-камсамольцам», «Абаронцам роднай зямлі», «Народубарацьбіту», «Капайце яму, далакопы» і інш.). Разам з тым гэтыя паэтычныя пасланні суб'ектыўна выяўлялі тагачасны настрой паэта, пастаўленага ў стрэсавую сітуацыю, і аб'ектыўна былі востра запатрабаваныя афіцыйнай антыфашысцкай прапагандай...

Кажуць, калі гавораць гарматы — музы маўчаць. Сапраўды, так часам бывае. Мы ведаем: Янка Купала на пачатку Першай сусветнай вайны, у 1915 г., замоўк як паэт, не напісаўшы за тры гады ні радка. Што да ВАВ 1941—1945 гг., то літаральна ўсе беларускія савецкія паэты адразу актыўна далучылі свае галасы да стрэлаў чырвонаармейскіх гармат па фашысцкіх захопніках, з першых і да апошніх дзён вайны грамілі ворага то буйнакалібернымі кулямі вершаў, то важкімі снарадамі паэм (назавём у першую чаргу паэмы «Суд у лесе» і «Адплата» самога Якуба Коласа, «Сцяг брыгады» Аркадзя Куляшова, «Янук Сяліба» Максіма Танка, «Паэму пра Смалячкова» і «Беларусь» Петруся Броўкі). Прычым найбольш творча актыўным выявіўся менавіта аўтар «Новай зямлі». Так, Янка Купала з пачатку вайны і да свайго трагічнай смерці ў Маскве 28 чэрвеня 1942 г. напісаў толькі 7 вершаў агульнай колькасцю 289 радкоў [3]. За гэты ж час у Якуба

Коласа з'явіліся 44 вершы, што склалі 1478 вершаваных радкоў. Увогуле, па колькасці напісанага за час ВВВ (127 вершаў) Якуб Колас значна пераўзыходзіць не толькі ўсіх беларускіх паэтаў, з ім мала хто можа параўнацца ва ўсёй тагачаснай савецкай паэзіі. Скажам, за чатыры ваенныя гады Пімен Панчанка напісаў 103 вершы, Пятрусь Броўка — 65, Максім Танк — 58, Аркадзь Куляшоў — 15, Аляксандр Твардоўскі — 57, Максім Рьльскі — 70. Зразумела, у мастацкай літаратуры, як і ў мастацтве наогул, далёка не ўсё вызначае колькасць напісанага. Да таго ж, мы падлічылі толькі вершы, а названыя паэты ў той ці іншай ступені звярталіся і да ліра-эпасу, пісалі паэмы. І ўсё ж у творцаў такога маштабу, як Якуб Колас, колькасць таксама шмат пра што гаворыць.

Безумоўна, колькасныя і якасныя паказчыкі творчага дыяпазону паэтаў у скрутны час ваеннага ліхалецця павінны былі прадвызначацца як пэўнымі суб'ектыўнымі, так і аб'ектыўнымі чыннікамі. З аб'ектыўных варта ў першую чаргу назваць бытавыя ўмовы жыцця і творчасці беларускіх літаратараў. Як вядома, літаральна ўсе яны, у адрозненне, скажам, ад расійскіх ці нават большасці ўкраінскіх пісьменнікаў, адразу, з першых гадзін вайны, спазналі ўсе яе жахі: адступленне, голад, нягоды франтавога жыцця, складанасці мабілізацыі ці імклівай эвакуацыі (у прыватнасці, гэта датычылася Янкі Купалы і Якуба Коласа, якія па ўросту не падлягалі мабілізацыі). Зразумела, у Якуба Коласа, які ў сярэдзіне жніўня 1941 г. з сям'ёй эвакуіраваўся ў Ташкент, умовы для творчай працы, нягледзячы на ўсе складанасці, былі значна лепшыя, чым у тых жа П. Броўкі, Максіма Танка, А. Куляшова або П. Панчанкі, якія надзелі вайсковую форму і «да штыка прыраўнялі пяро» (У. Маякоўскі) — актыўна працавалі ў армейскім друку. Нават Янка Купала, якога часова прытулілі добрыя людзі ў адносна недалёкай ад фронту Казані, быў пазбаўлены многага з таго, што меў у сталіцы Узбекістана ягоны пабрацім (пэўны матэрыяльны дабрабыт, адносны душэўны спакой, магчымасці лячэння і адпачынку і інш.).

У Ташкент былі эвакуіраваны кіраўніцтва Акадэміі навук БССР, вядомыя рускія пісьменнікі і вучоныя: Анна Ахматава, Сяргей Гарадзецкі, Аляксандр Дэйч, Віктар Жырмунскі, Карнелій Зялінскі, Сямён Кірсанаў, Барыс Лаўранёў, Уладзімір Лугаўской, Мікалай Пагодзін, Мікалай Піксанаў, Аляксей Талстой, Іосіф Уткін, Мікалай Ушакоў, Карней Чукоўскі і інш. Яны, а таксама ўзбекскія дзеячы навукі і культуры (Айбек, Хамід Алімджан, Гафур Гулям, Зулфія, Уйгун і інш.), стварылі спрыяльную творчую аўру, у якую адра-

зу трапіў беларускі паэт. Яго асабіста і ягоныя новыя творы радасна сустракалі ў рэдакцыях мясцовых перыядычных выданняў («Правда Востока», «Фрунзевец» і інш.), у выдавецтвах, ён часта выступаў на розных літаратурных вечарах (Ташкенцкі педінстытут, Дом Чырвонай Арміі, Ваенная акадэмія імя Фрунзе і інш.), па радыё. У выдавецтве «Советский писатель», якое было эвакуіравана ў Ташкент з Масквы, і ў Дзяржаўным выдавецтве УзССР у 1942 г. выйшлі яго зборнікі вершаў на рускай («Голос земли», «Избранные стихотворения») і ўзбекскай («Выбраныя вершы») мовах. У сувязі з 60-годдзем народнага паэта Беларусі ў ташкенцкім Доме Чырвонай Арміі адбыўся вялікі юбілейны вечар, а адна з гарадскіх вуліц (Асакінская) была перайменавана ў вуліцу Якуба Коласа. Тут, у Ташкенце, Якуб Колас пазнаёміўся з рускай паэтэсай Святланай Аляксандраўнай Сомавай, супрацоўніцай апарату Саюза пісьменнікаў Узбекістана, якой ён захапіўся як жанчынай і якая на працяглы час стала ягонай Музай. Усё гэта, апрача, зразумела, прыроджанай таленавітасці, выключнай працаздольнасці, жадання ўнесці як мага большы ўклад у хутчэйшую перамогу над ворагам, і абумовіла незвычайную творчую актыўнасць паэта, намнога большую, чым у іншых беларускіх вершатворцаў. Аднак для нас важней падкрэсліць, што і якасны дыяпазон творчасці Якуба Коласа ваеннага часу, які ўключае ў сябе не толькі аксіялагічную важкасць паэзіі, але і яе жанрава-відавую характарыстыку, таксама ў многім прадвызначаны названымі (і неназванымі) чыннікамі. Чым жа гэты дыяпазон вызначаецца, што для яго характэрна?

Традыцыйны падзел лірыкі на жанры — грамадзянская, філасофская, інтымная, пейзажная — у нашым выпадку не зусім падыходзіць. Па сутнасці, ледзь не ўся беларуская савецкая ваенная лірыка была грамадзянскай, прасякнутай антываенным, антыфашысцкім пафасам. Цяжка знайсці «чыста» інтымны, «чыста» філасофскі або «чыста» пейзажны верш. У кожным з такіх вершаў, за рэдкім выключэннем, прысутнічаюць эмоцыі грамадзянскія: боль за патоптаную фашысцкім ботам Радзіму, перажыванні за яе гаротнае становішча, надзея на яе абавязковае вызваленне, радасць ад кожнай выйгранай бітвы з ворагам і г. д. Таму прапануем некалькі іншыя жанравыя вектары лірыкі, вылучым у ёй творы: 1) услаўленча-заклікальныя, 2) сатырычна-выкрывальныя, 3) медытатывна-роздумныя, 4) аповедныя.

У Якуба Коласа амаль чвэрць вершаў — 31 са 127, або 24,4 %, — адносіцца да першай жанравай катэгорыі. З іх, як было відаць вышэй,

і пачалася яго літаратурна-мастацкая творчасць ваеннага часу. Да жанру пасланьня, верша-закліку, які знаходзіўся ў творча-публіцыстычным арсенале паэта яшчэ з даўніх часоў (прыгадаем хаця б «Беларусам», «Ворагам», «Да працы!», «Покліч» і інш.), паэт звяртаўся на працягу ўсіх чатырох ваенных гадоў. Гэта такія творы (апрача названых), як «Маскве», «Бацьку Мінаю», «Байцам і камандзірам Чырвонай Арміі», «Савецкім народам», «Помсці!», «Люду і краю», «Роднаму краю: Да 25 гадавіны БССР» і інш. Разам з тым у слаўленне роднага краю і народа ў Якуба Коласа арганічна спалучалася — і гэта зразумела — з пафасным выкрыццём заваёўнікаў у вострых інвектывах («Фашысцкім бандытам», «Фашысцкаму звяр'ю», «Калымага Рым–Берлін», «Да Германіі», «Фрыцы» і інш.; іх у паэта — 20, або 15,6 %). У такіх творах сатырычна-гратэскны плакатнага тыпу партрэт захопнікаў маляваўся ў асноўным з дапамогай вульгарызмаў (падлы, бандыты, галодная зграя, арда, фашысцкая чорная вош, фашысцкая гідра, людзеі, расцугленая сцэрва і г. д.).

Пасланні, вершы-заклікі, інвектывы, сатыры Якуба Коласа апырэдзілі, а таму, відавочна, у пэўнай ступені і прадвызначылі з'яўленне аналагічных жанравых разнавіднасцей у творчасці іншых паэтаў, і не толькі беларускіх. Назавем хаця б «Беларускім партызанам» Янкі Купалы, «Змагайцеся адважна за Радзіму!» і «Фашыстам літасці няма!» П. Панчанкі, «Пісьмо землякам» і «Помста» П. Броўкі, «Мы вернемся» і «Не шкадуйце, хлопцы, пораху» Максіма Танка, «Клятва партызана» А. Астрэйкі, а таксама «Тебе, Украіна», «Бойцу Южного фронта», «Новогоднее слово» А. Твардоўскага, «Слово про рідну матір», «Друзям по Союзу», «Україні» М. Рылскага і інш. Усе гэтыя вершы арганічна ўпляталіся ў сістэму савецкай прапаганды ваеннага часу, куды, побач з творамі літаратурнымі (лірычнымі, эпічнымі і драматычнымі), уваходзілі творы іншых відаў мастацтва — выяўленчага (згадаем хаця б карыкатуры Кукрыніксаў), музычнага, тэатральнага, кінамастацтва...

Адкрыта-публіцыстычныя заклікальныя і выкрывальныя творы ў 1941—1945 гг. рабілі сваю мабілізацыйную справу: уздымалі дух абаронцаў Радзімы, усялялі ў іх сэрцы веру ў неміную перамогу над ворагам. Нездарма яны пастаянна друкаваліся на першых старонках франтавога перыядычнага друку (у прыватнасці, у газеце-плакаце «Раздавім фашысцкую гадзіну»), у выглядзе лістовак засылаліся ў тыл праціўніка. Ужо само іх аўтарства — у прыватнасці, Якуба Коласа, аўтарытэтнейшага класіка айчыннай літаратуры, аднаго з «маршалаў нацыі» (Р. Семашке-

віч) — надавала ім характар своечасовай парады, нават — калі хочаце — камандзірскага загаду.

Але нават у арміі, на вайне аднымі загадамі дасягнуць мэты немагчыма. Тым больш — сродкамі паэзіі, сіла якой — найперш у шчырасці, пачуццёвасці, суцішанай эмацыянальнасці. Ды і не адной гэтай — масава-агітацыйнай — мэтавай устаноўкай жылі ў той час паэты, не выключаючы і Якуба Коласа. Як і ў тым нялёгкім жыцці, яны і ў сваёй творчасці нярэдка сумавалі, бедавалі, весяліліся, сябравалі, кахалі... Таму вершы медытацыйна-роздумнага, элегічнага характару, да якіх арганічна далучаецца лірыка пейзажная і інтымная, займаюць у творчасці беларускіх паэтаў ваеннага часу — як гэта, на першы погляд, ні парадаксальна — вядучае месца. Пра што зноў выдатна сведчыць спадчына Якуба Коласа.

Літаральна на другі дзень пасля напісання аптымістычна-заклікальнага пасланьня «Душою і сэрцам мы з вамі, героі», 19 ліпеня 1941 г. у Клязьме (пад Масквой) у Якуба Коласа «здарыўся» зусім не мажорны верш «Развітанне», дзе элегічны настрой разлучаных вайной блізкіх людзей выявіўся нават у своеасаблівай «арытміі» яго няцотных радкоў:

*Разышліся мы у трывожны час
Пад напывы сірэн і матораў.
Ясны летні дзень плыву на захад, гас,
А наступны прарочыў нам гора <...>.*

*Я на ўсход пайшоў, ты ж павёў свой шлях
Па знаёмай мясціне ступою.
Развіталіся, і сляза ў вачах
Заблішчала тужлівай расою <...>.*

*Як бы я хацеў паглядзець, зірнуць
На чароўныя родныя гоні,
І паветрам іх яшчэ раз дыхнуць,
І да іх прыхінуць свае скроні [2, 46].*

Падобных вершаў, у якіх развага, роздум перамешаны нярэдка са «слязой у вачах», у Якуба Коласа за ваенны час з'явілася шмат — 66, або 52 %, больш за палову ад усяго напісанага. Гэта «...Запытай ты сябе, чалавеча», «Майму другу», «У цяжкую часіну», «Дуб», «Вясною», «Стары гасцінец», «На захад», «Пад Новы год», «Над магілаю друга» і інш. Сярод іх вылучаюцца творы цалкам інтымнага, асабістага і «асобаснага» характару, што надае паэзіі Якуба Коласа выразную адметнасць і, магчыма, адрознівае яе ад усёй вершатворчасці ўсходнеславянскіх савецкіх паэтаў перыяду ВАВ. Такія творы, выяўляючы патэмаў думкі і перажыванні, прысвячаліся найперш жонцы і дзецям («Самому сабе», «Мае

мары: М. Д. М.), «М. Д. М.», «Маёй Марусі», «Сыну», «Міхасю» і інш.), сябру — паэту Сяргею Гарадзецкаму («Сяргею Гарадзецкаму», «С. Гарадзецкаму», «С. Г.»). Асобныя з гэтых вершаў не прызначаліся для тагачаснай публікацыі, пісаліся «ў стол» (як, зрэшты, і цытаваны вышэй верш «Развітанне», апублікаваны ўпершыню толькі ў 1952 г.). Тыя ж, што друкаваліся (у газеце «Савецкая Беларусь», альманаху «Беларусь», зборніках «Адпомсцім», «Голас зямлі»), зусім не кантраставалі з творамі ўслаўлена-заклікальнымі і сатырычна-выкрывальнымі, разлічанымі на масавую аўдыторыю. Больш таго, яны аказваліся надзвычай запатрабаванымі. Бо на чырвонаармейцаў, што змагаліся з фашыстамі, часта мацней, чым творы публіцыстычнага напалу, уздзейнічала гэтак званая «ціхая лірыка», разлічаная на ўспрыманне не столькі розумам, колькі сэрцам, у якой замест масавага «Мы» праяўлялася лірычнае «Я». Дарэчы, гэта добра адчулі паэты, якія самі былі сярод салдат, у пекле ваенных падзей. Услед, а часам раней ці ў адзін час з Канстанцінам Сіманавым і Аляксеем Сурковым (маюцца на ўвазе, у прыватнасці, іх вершы «Жди меня» і «Бьется в тесной печурке огонь», што сталі папулярнымі песнямі), яны друкавалі свае шчыmlіва-лірычныя радкі, вобразны лад і мелодыка якіх выяўлялі асабістае, прыватнае, індывідуальнае, а праз гэта — і агульнае, грамадскае і грамадзянскае. Назваць можна хаця б вершы П. Панчанкі «Сінія касачы», «...Будуць вечна сады расцвітаць», «...І гора міне, і радасць міне», «Далёкія станцыі», «...У мяне не заблілі нікога» (такіх твораў у яго 39, або 38 %), Максіма Танка «Адыходзячы з хаты», «...Чуўся гром кананады ў тумане», «Яна хату бяліла», «...Мы берагам мора ішлі» (25, або 43 %). Менш іх у П. Броўкі (11, або 20 %) і А. Куляшова (2, або 13 %).

Асобную выразную і даволі вялікую групу твораў Якуба Коласа, напісаных пераважна «ў стол» (каля трох дзясяткаў), складаюць інтымныя (любоўныя) вершы, што ўзніклі ў выніку ўзаемаадносін паэта з Святланай Сомавай. Яны значна паглыбілі жанравы струмень не толькі ваеннай, але і ўсёй лірыкі Якуба Коласа, у якой да ВАВ амаль не было інтымных (дакладней — любоўных) матываў. Разам з тым яны пашырылі і яе відавы дыяпазон. Так, верш «...Бліснуць у бяздонні вячэрнія зоры» напісаны секстынай — арыгінальнай шасцірадкавай страфой з рыфмоўкай АББАБА. Дагэтуль такой страфой у спалучэнні з чатырохстопным амфібрахіем паэт увогуле не карыстаўся. Кантакты з Святланай Сомавай прывялі і да ўзнікнення ў яго творчасці такога віду верша, як акраверш. Вось першы ў творчасці

Якуба Коласа акраверш «Слова» (23.06.1943), у якім па вертыкалі прачытваецца імя **Светлана** (у рускім напісанні):

*Слова — радасць, слова — чары,
Вобраз вечна юных вёсен!
Есць ты ўсюды: ў сонцы, ў хмары,
Ты глядзіш праз неба просінь.
Лашчыш слух мой, слова-ззянне,
Атуляеш сэрца ласкай.
Ноч і вечар, дзень, світанне
Абняло ты, слова-краска [2, 125—126].*

Калі такі від верша, як акраверш, — не навіна ў беларускай вершатворчасці, то ўжо прысвечаны Святлане Сомавай санет-акраверш «Зорка» (21.08.1943) з'явіўся першай такой вершаванай формай за ўсю больш чым 500-гадовую гісторыю пісьмовага існавання нашай паэзіі:

*Свеціць мне зорка з бяздонных глыбінь,
Вечнае неба таемна-прыгожа.
Есць нейкая сувязь, няспынная плынь,
Толькі ім назвы, імя не знаходжу.*

*Ласкава кажа мне зорка: спачынь!
Ах, мой вандроўнік, суцішся, нябожа!
Носіш ты ў сэрцы жальбу далячынь,
Атам журботны ў святым падарожжы.*

*Светлая зорка, ты ярка гарыш,
Одум мой горкі ўзнясі ты на крыж,
Мне ж падары ты радасць спакою!*

*О, не, ты далёка, халодны твой жар.
Вечар мой нікне пад полагам хмар.
Арфа разбіта — чыею рукою? [2, 133]*

Тут, у адрозненне ад папярэдняга верша, прачытваецца не толькі імя, але і прозвішча адрасата твора ў іх рускім напісанні: **Светлана Сомова**.

Інтымныя вершы Якуба Коласа ваеннага часу, як мы падкрэслілі ўжо, — ледзь не выключная з'ява ва ўсёй савецкай паэзіі часу ВАВ, у якой — па зразумелых прычынах — такая жанравая разнавіднасць лірыкі прадстаўлена адзінкавымі творами.

Нарэшце, чацвёрты жанравы вектар Коласаўскай лірыкі складаюць вершы аповедныя, у якіх пераважае аповед ці проста паведамленне пра нейкую падзею. Колькасна іх найменш: 10, або 8 %. Гэта сюжэтныя вершы ці творы з элементамі сюжэта. Сюды, несумненна, адносяцца і балады, але яны, у адрозненне ад А. Куляшова («Балада аб чатырох заложніках», «Камсамольскі білет»), П. Панчанкі («Герой», «Балада пра Міколу Сасноўскага»), Максіма Танка («Казак гнаў каня»,

«Развітанне»), П. Броўкі («Магіла байца», «Два клёны»), у ваеннай лірыцы Якуба Коласа не зафіксаваны. Затое той ці іншы аповед прадвызначае мастацкі свет такіх ягоных твораў, як «Над магілай партызана», «Засада», «Крумкачы», «На новы рубеж», «Над Прутам», «Топаль» і інш. У іх у пэўнай ступені выявіліся магчымасці Якуба Коласа як ліра-эпіка, выдатна ўвасобленыя ў яго даваенных паэмах і вершаваных аповяданнях.

Цікава, што твораў аповеднага характару ў паэтаў, якія былі непасрэдна на фронце, значна больш, чым, скажам, у Якуба Коласа ці М. Рыльскага, якія знаходзіліся ў эвакуацыі. Так, яны займаюць вядучае месца ў творчасці А. Куляшова (87%), П. Панчанкі (40%), П. Броўкі (38%), А. Твардоўскага (55%). Гэтаму ёсць тлумачэнне: паэты-франтавікі на свае вочы бачылі многія знакавыя падзеі, іх не трэба было прыдумваць, можна было ў вершы браць, як кажуць, «жыўцом».

Жанравая своеасаблівасць лірыкі Якуба Коласа перыяду ВВВ (22.06.1941 — 9.05.1945 гг.), у параўнанні з паэтычнай творчасцю некаторых іншых беларускіх паэтаў, а таксама — рускага А. Твардоўскага і ўкраінца М. Рыльскага, добра відаць з наступнай абагульняльнай табліцы, дзе лічбы ў верхнім радку абазначаюць асноўныя жанравастваральныя вектары — творы 1) ўслаўленча-заклікальныя, 2) сатырычна-выкрывальныя, 3) медытацыйна-роздумныя і 4) аповедныя:

Паэты:	1	2	3	4	Усяго:
Якуб Колас	31 (24,4%)	20 (15,6%)	66 (52%)	10 (8%)	127(100%)
П. Броўка	19 (35%)	4 (7%)	11 (20%)	21 (38%)	55 (100%)
Максім Танк	15 (26%)	1 (2%)	25 (43%)	17 (29%)	58 (100%)
П. Панчанка	9 (9%)	14 (13%)	39 (38%)	41 (40%)	103(100%)
А. Куляшоў	–	–	2 (13%)	13 (87%)	15 (100%)
А.Твардоўскі	9 (16%)	–	16 (29%)	32 (55%)	57 (100%)
М. Рыльскі	31 (45%)	3 (5%)	25 (35%)	11 (15%)	70 (100%)

Табліца колькасна пацвярджае як выключны творчы плён Якуба Коласа (127 твораў — супраць 70 — у М. Рыльскага і 57 — у А. Твардоўскага), так і значную перавагу ў яго паэтычнай творчасці вершаў медытацыйна-роздумных (52%) над вершамі ўслаўленча-заклікальнымі (24,4%), сатырычна-выкрывальнымі (15,6%) і асабліва аповеднымі (8%).

Літаратура

1. Колас, Я. Збор твораў : у 20 т. / Якуб Колас. — Мінск, 2007. — Т. 2.
2. Колас, Я. Збор твораў : у 20 т. / Якуб Колас. — Мінск, 2008. — Т. 3.
3. Купала, Я. Поўны збор твораў : у 9 т. / Янка Купала. — Мінск, 1998. — Т. 5.

Я. У. Паплаўскі

Музычная спадчына і творчы шлях Юзафа Ігнацыя і Каятана Крашэўскіх

Герб Ястрабок,
якому належыў род
Крашэўскіх

Славуці шляхецкі род Крашэўскіх (герба Ястрабок) вядзе свае вытокі з месца Крашэва. З часам род падзяліўся на некалькі галін: мазавецкую, вялікапольскую, валынскую, малапольскую і літоўскую. З 2-й паловы XVIII ст. да літоўскай галіны належыў маёнтка Доўгае, што каля Пружан. Першым вядомым яго спадчыннікам быў віцэ-брыгадзір пяцігорскі, земскі суддзя Юзаф, які прадаў гэтую маёмасць Яну Крашэўскаму (1789—1864). Апошні ж, харунжы пружанскі, ажаніўся з Соф'яй Наленч-Мальскай, з пасагам якой да роду перайшоў і маёнтка Раманава на Падляшшы — даўнія ўладанні Сангушкаў. У Яна Крашэўскага нарадзілася пяцёра дзяцей: Ганна, Ядвіга, Юзаф Ігнацы, Люцыян (жывапісец, адораны рысавальшчык) і Каятан.

Юзаф Ігнацы Крашэўскі (1812—1887) быў усебакова адораным чалавекам: пладавітым пісьменнікам, выдаўцом, бібліяфілам, таленавітым ілюстратарам, знаўцам гісторыі, археалогіі, а таксама калекцыянерам і кампазітарам.

Нарадзіўся Ю. І. Крашэўскі 29 ліпеня 1812 г. у Варшаве, куды часова пераехалі яго бацькі з радавога маёнтка Доўгае, хаваючыся ад нападу напалеонаўскіх